

ЖДА́НОВ Андрій Олександрович (14 (26). 02. 1896, м. Маріуполь, нині Донец. обл. — 31. 08. 1948, Москва) — один із провідних ідеологів та організаторів більшовизму сталінської доби. Закін. реал. училище, півроку навч. у Моск. с.-г. інституті. У більшов. русі номінально від 1915, фактично — від 1917. У 1916 мобілізов. до рос. армії, взяв активну участь у більшов. перевороті 1917. Від 1922 — один із соратників Й. Сталіна. 1927 обраний чл., 1934 — секр. ЦК ВКП(б). Після вбивства С. Кірова у грудні 1934 водночас очолив парт. організацію Ленінграда (нині С.-Петербург). Займався питаннями ідеології. Співавтор (разом із Й. Сталіним і С. Кіровим) настанов із вивчення та викладання історії. У виступі на першому з'їзді рад. письменників гол. сутністю методу соцреалізму визначив служіння народу, партії, соціалізму. Один з ініціаторів і кер. масових репресій 1930–40-х рр. 1938–47 — голова ВР РРФСР, від 1939 — чл. політбюро ЦК ВКП(б). Під час рад.-фін. війни 1939–40 — чл. військ. ради Пн.-Зх. фронту, під час 2-ї світової війни — чл. військ. рад Пн.-Зх. напрямку і Ленінгр. фронту, генерал-полковник (1944). Керував життям Ленінграда під час блокади. Незважаючи на голод у місті, Ж. і його найближче оточення безперебійно отримували продукти (зокрема свіжі фрукти), працював спец. кондитер. цех. 1946 очолив кампанію із посилення

парт. контролю за культур. життям СРСР, відому як «ждановщина». Під безпосеред. керівництвом Й. Сталіна готував і реалізовував постанову про ж. «Звезда» і «Ленінград», критикував письменників А. Ахматову, М. Зощенку, композиторів С. Прокоф'єва та Д. Шостаковича, кінорежисерів С. Ейзенштейна, Г. Козінцева, В. Пудовкіна. 1947 організував філос. дискусію, спрямов. проти «надмір. терпимості» до ідеаліст. філософії, 1948 — сесію ВАСГНІЛ, на якій піддано нищівній критиці генетику. «Ждановщина» була ознаменована боротьбою із т. зв. низькопоклонством перед Заходом, безрід. космополітизмом, рецидивами бурж. націоналізму, і, водночас, возвеличенням рос. пріоритетів (частково реал., а здебільшого міфіч.) в усіх галузях науки, техніки й культури. 1946 ЦК ВКП(б) прийняв постанову, в якій розкритикував КП(б)У за неухвагу до підбору й ідеол.-політ. виховання кадрів у галузі науки, літ-ри й мистецтва, де знайшла притулок «ворожа бурж.-націоналіст. ідеологія». Цю резолюцію продублював відповід. документами ЦК КП(б)У, що спричинило кампанії критики й самокритики у пресі та на засіданнях у наук. і культур. інституціях, унаслідок чого заарешт. бл. 10-ти тис. науковців, літераторів, діячів культури. В УРСР, на відміну від РРФСР, окрім переслідувань за «бурж.-націоналіст. прояви», також висували звинувачення в «ідеалізації нац. минулого». Відтак об'єктом парт. критики (тривала і після смерті Ж.) став не тільки вірш В. Сосюри «Любіть Україну», а й лібрето опери «Богдан Хмельницький» О. Корнійчука та В. Василевської, які завжди дотримувалися парт. ідеол. догм, за те, що вони недостатньо розкрили прогресивну роль моск. царя та рос. бояр. 1948–89 рідне місто Ж. було назване його ім'ям.

Рекомендована література

1. Демидов В., Кутузов В. Пособник: Штрихи к портрету А. А. Жданова // С.-Петербург. панорама. 1992. № 11;
2. Борисов С. Б. Андрей Александрович Жданов: опыт политической биографии. Шадринск, 1998.

С. І. Грабовський

Бібліографічний опис:

Жданов Андрій Олександрович / С. І. Грабовський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18919>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).